Kolta - poloha: Pustý kostol

Odborný posudok
nedeštruktívneho archeologického výskumu
geofyzikálnym meraním

Vypracoval: Doc. RNDr. Ján Tirpák, CSc.

Nitra 2021

Kolta - poloha: Pustý kostol, okres: Nové Zámky, kraj: Nitriansky

Obec je písomne doložená od roku 1337 ako Kolta, neskôr Kyskolta (1439), Kolta (1773), maďarsky Kolta. Pôvodne patrila obec ostrihomskému arcibiskupstvu, od 14. storočia časť obce patrila Kürthyovcom a ďalším zemianskym rodinám. Za tureckých nájazdov sa vyľudnila (Kolektív, 1977).

Na Tabula Hungariae (tiež Lazarovaj mapa Uhorska z roku 1528 je vyznačený symbol kostola s vežou (obr. 1).

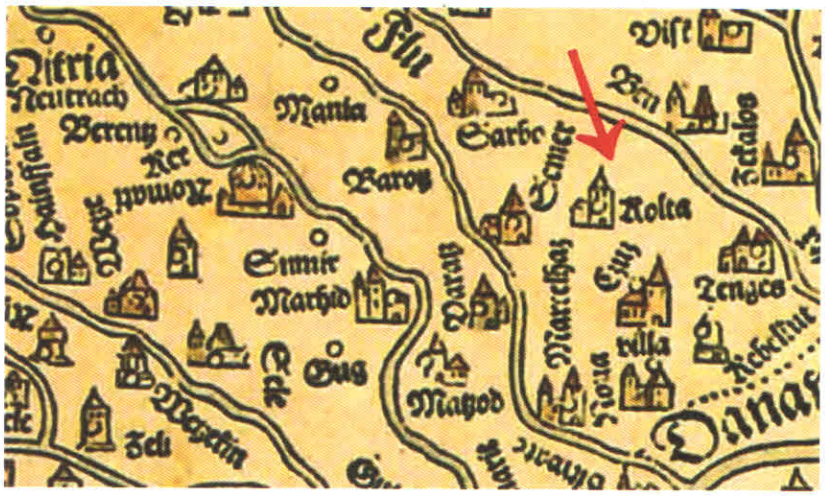

Obr. 1. Kolta - poloha: Pustý kostol. Výsek mapy z Lazarovej mapy mapovania (http://staremapy.sk).

Na mape 1. vojenského mapovania (obr. 2) sú viditeľné dva znaky kríža označujúce kamenný kostol a to v samotnej obci a juhovýchodne od obce s popisom "Verfallene Kirche", čo poukazuje na zaniknutý kostol. Okolo je vyznačený kruhovitý areál, zrejme ide o cintorín.

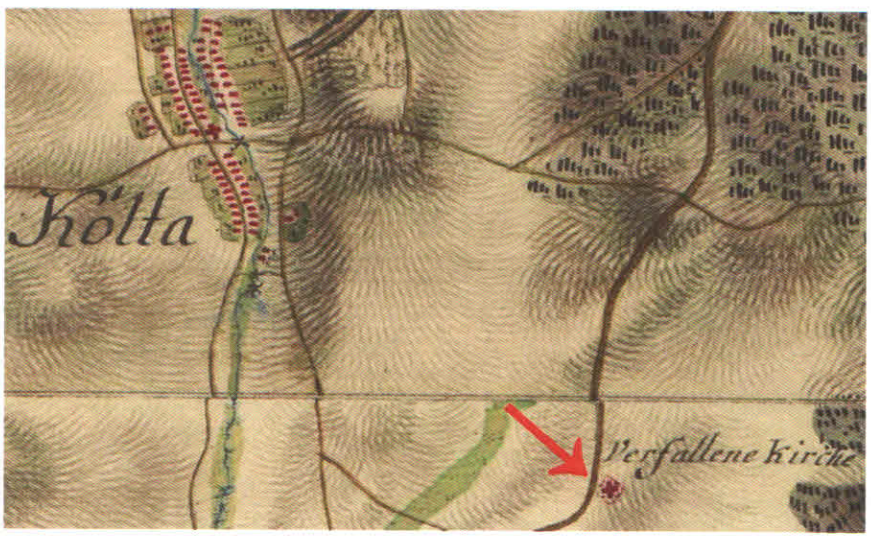

Obr. 2. Kolta - poloha: Pustý kostol. Výsek mapy z 1. vojenského mapovania (http://mapire.eu/en/).

Podobné zobrazenie je aj na mape 2. vojenského mapovania (obr. 3) s označením polohy "Pustý kostel" a na starej katastrálnej mape je vidieť zreteľne ohradený polygonálny areál s vyznačeným krížom (obr. 4).

Obr. 3. Kolta - poloha: Pustý kostol. Výsek mapy z 2. vojenského mapovania (http://mapire.eu/en/).

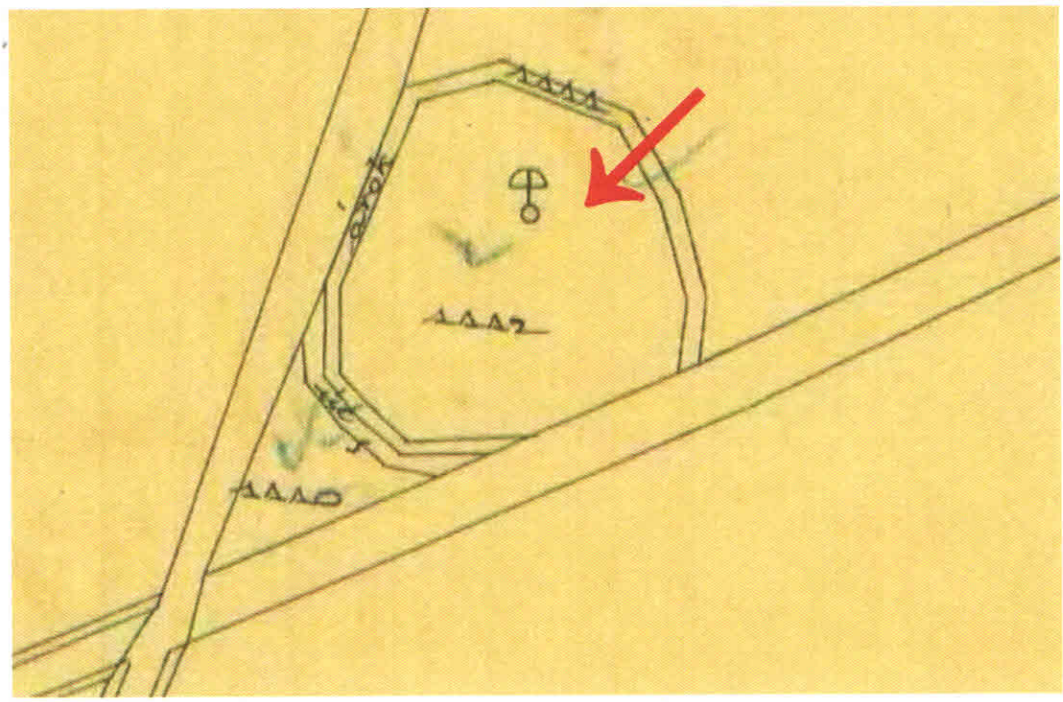

Obr. 4. Kolta - poloha: Pustý kostol. Výsek zo starej katastrálnej mapy z roku 1902 (https://maps.hungaricana.hu).

Georadarové meranie sa uskutočnilo na ploche 900 m^2 (obr. 5) s hustotou skenov 0,05 m (po profile) x 0,5 m medzi profilmi v spolupráci s Mgr. P. Paterkom z KPÚ Nitra.

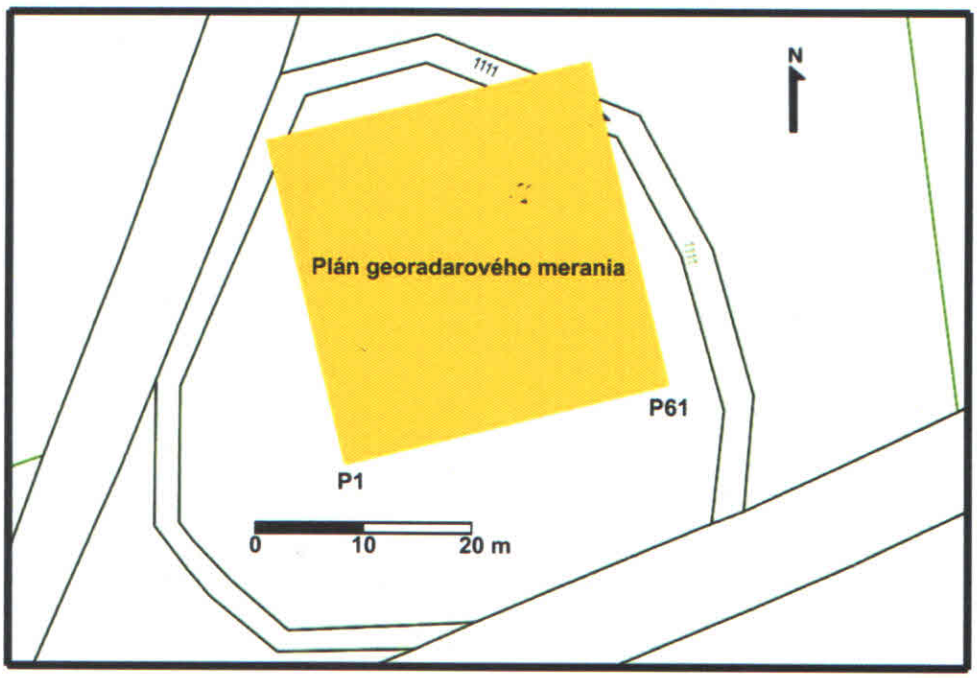

Obr. 5. Kolta - poloha: Pustý kostol. Plán georadarového merania (https://zbgis.skgeodesy.sk).

Výsledky georadarových meraní

Vertikálne georadarové rezy P10 až P18 (obr. 6 až 11), na horizontálnych georadarových rezoch pre hĺbky od 50 do 120 cm (obr. 12) a na 3D vizualizácií radargramov (obr. 13) vidieť, že na skúmanej ploche boli namerané georadarové anomálie, ktoré pravdepodobne indikujú základy po sakrálnej stredovekej stavbe (loď kostola, svätyňu, sakristiu ako aj ďalšie stavebné prvky (základový pás medzi loďou a svätyňou).

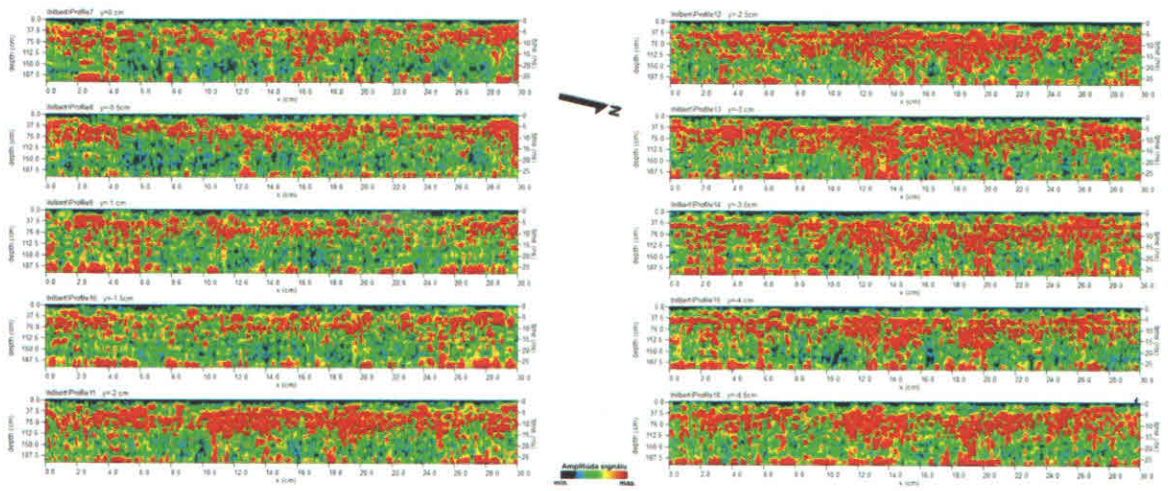

Obr. 6. Kolta - poloha: Pustý kostol. Vertikálne georadarové rezy P7 až P16.

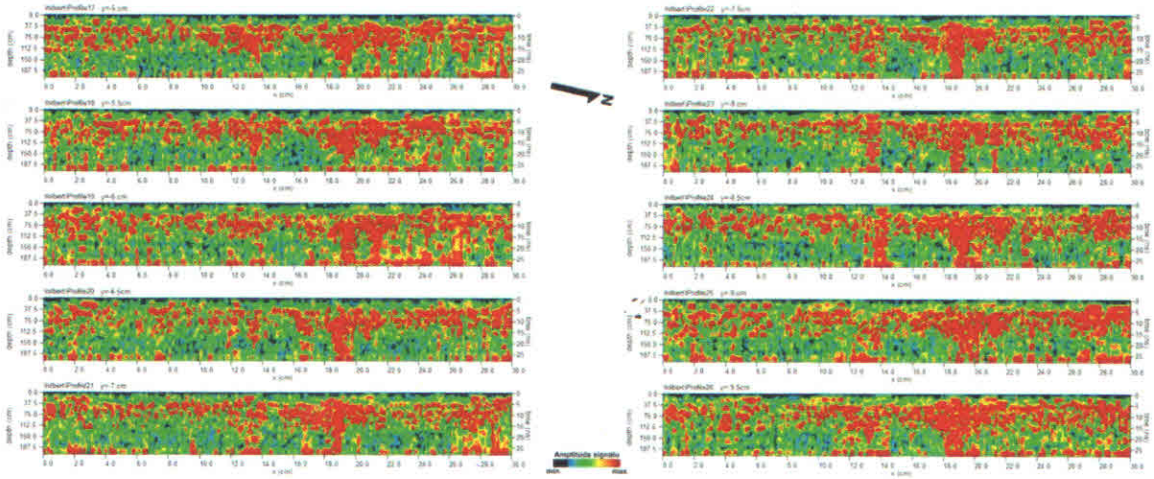

Obr. 7. Kolta - poloha: Pustý kostol. Vertikálne georadarové rezy P17 až P26.

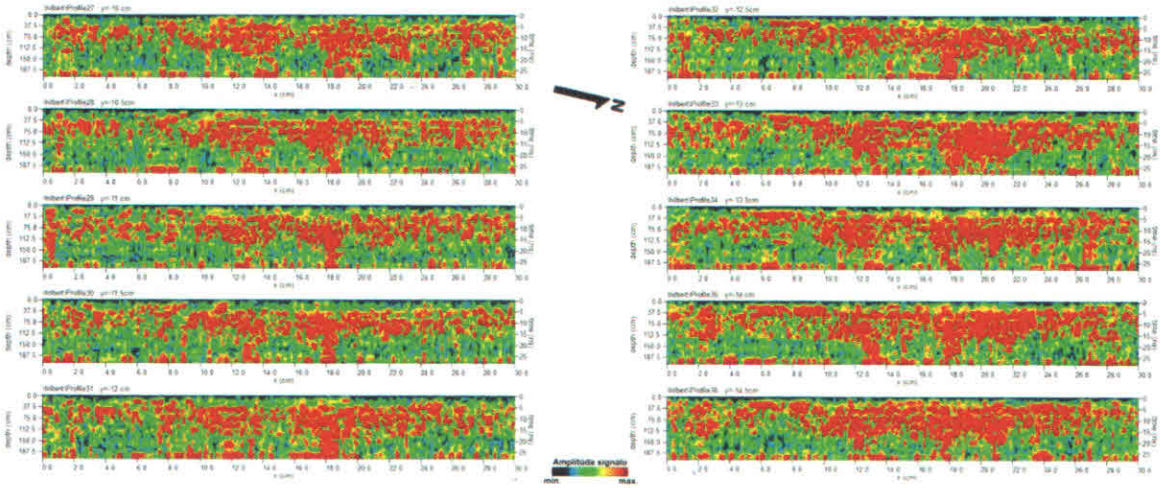

Obr. 8. Kolta - poloha: Pustý kostol. Vertikálne georadarové rezy P27 až P36.

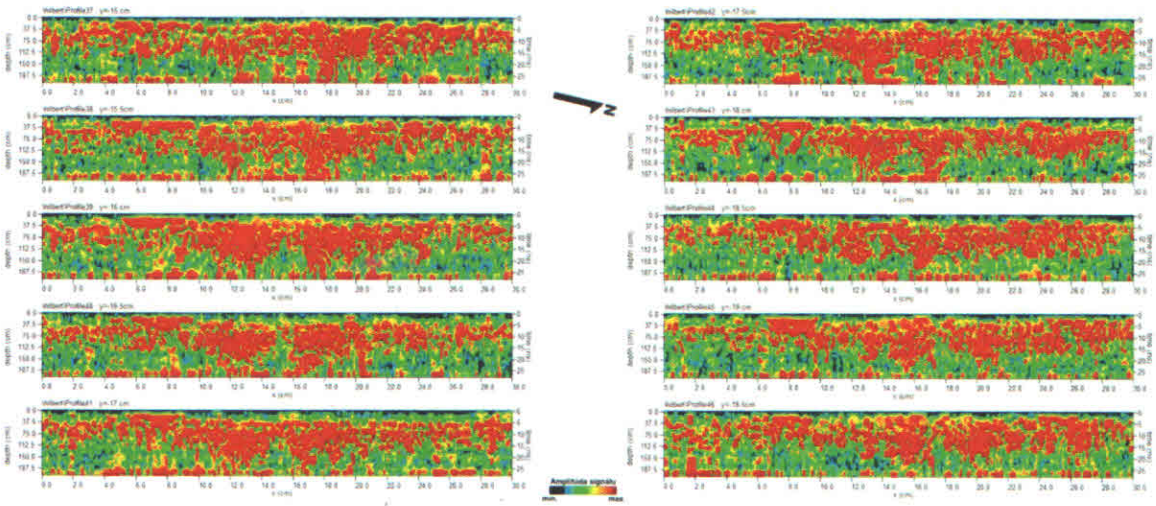

Obr. 9. Kolta - poloha: Pustý kostol. Vertikálne georadarové rezy P37 až P46.

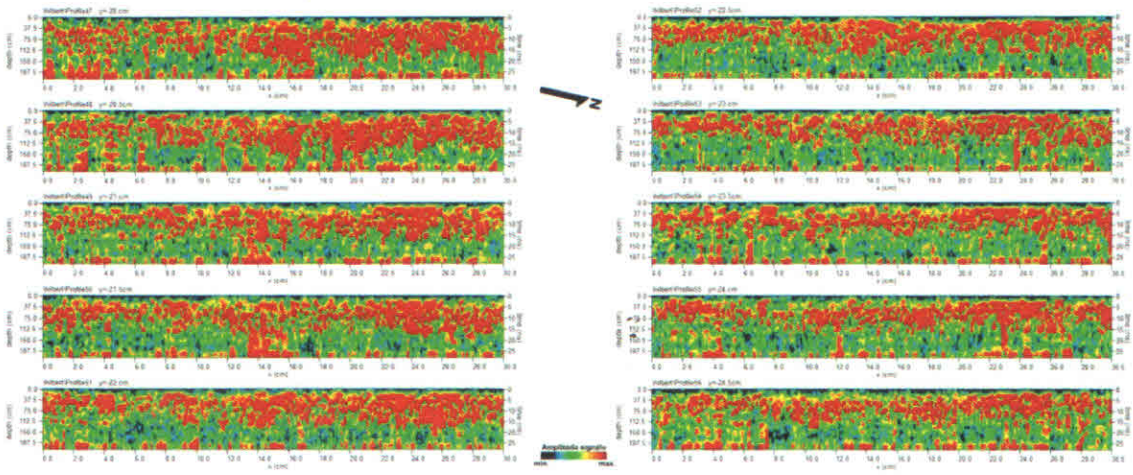

Obr. 10. Kolta - poloha: Pustý kostol. Vertikálne georadarové rezy P47 až P56.

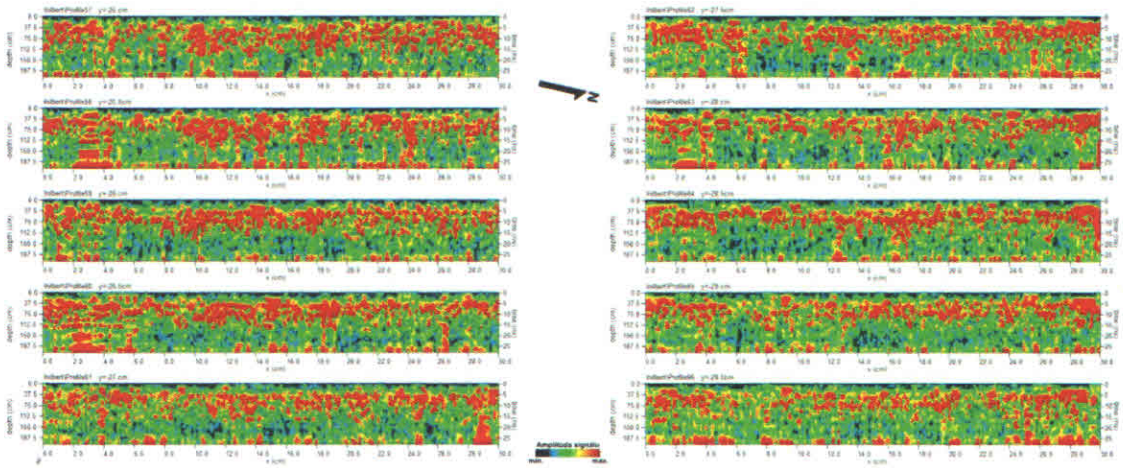

Obr. 11. Kolta - poloha: Pustý kostol. Vertikálne georadarové rezy P57 až P66.

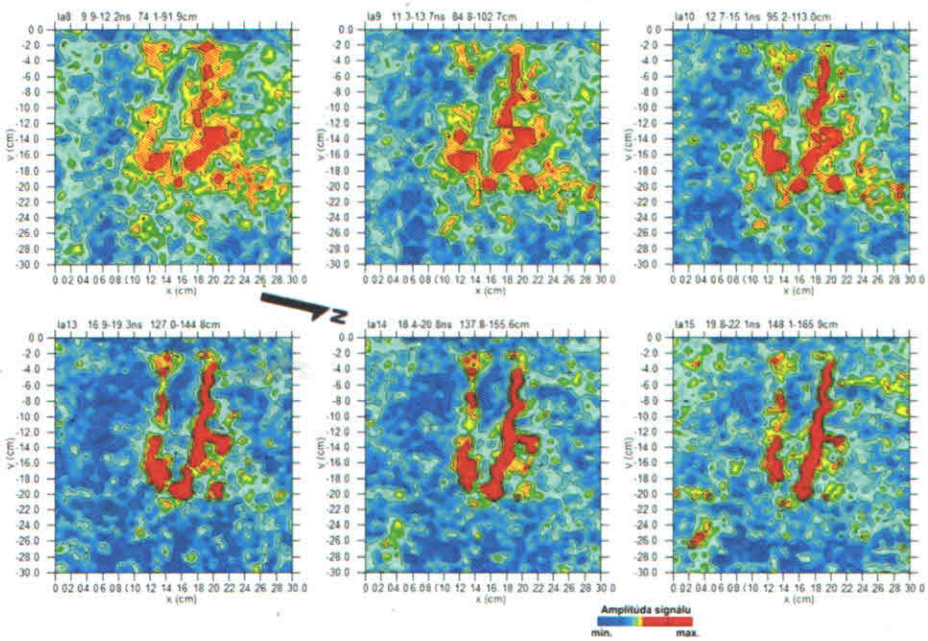

Obr. 12. Kolta - poloha: Pustý kostol. Horizontálne georadarové rezy pre hĺbky od 74 do 166 cm.

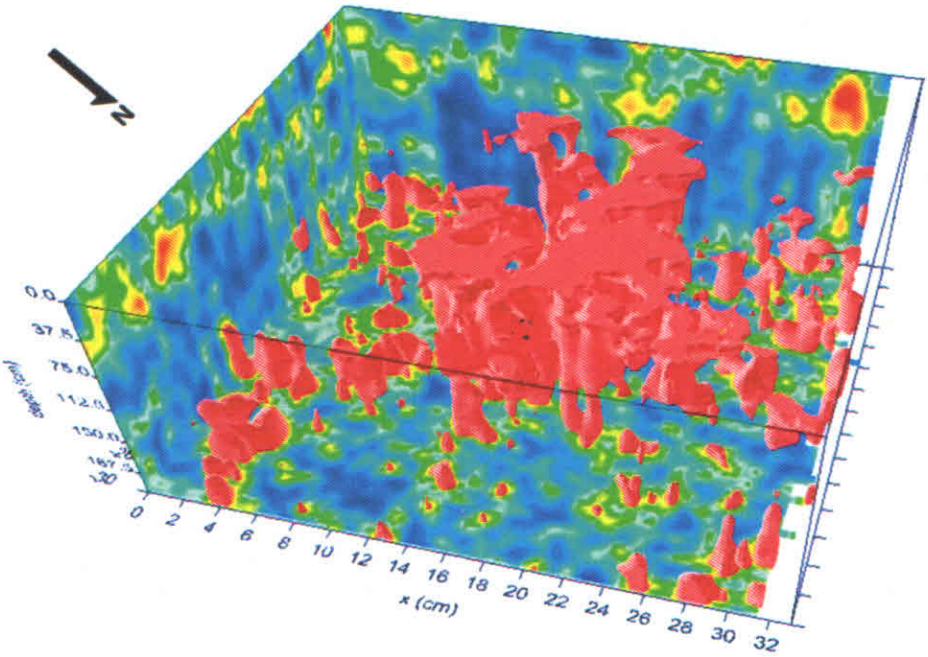

Obr. 13. Kolta - poloha: Pustý kostol. 3D vizualizácia radargramov.

Z výsledkov geofyzikálneho merania vidieť, že na horizontálnych georadarových rezoch pre hĺbky od 60 do 160 cm (obr. 14) boli namerané anomálne zóny s maximálnou amplitúdou signálu (označené červenou a fialovou farbou), ktoré indikujú prítomnosť základov po zaniknutom stredovekom kostole a severne od neho sa nachádzajú ďalšie objekty neznámeho pôvodu.

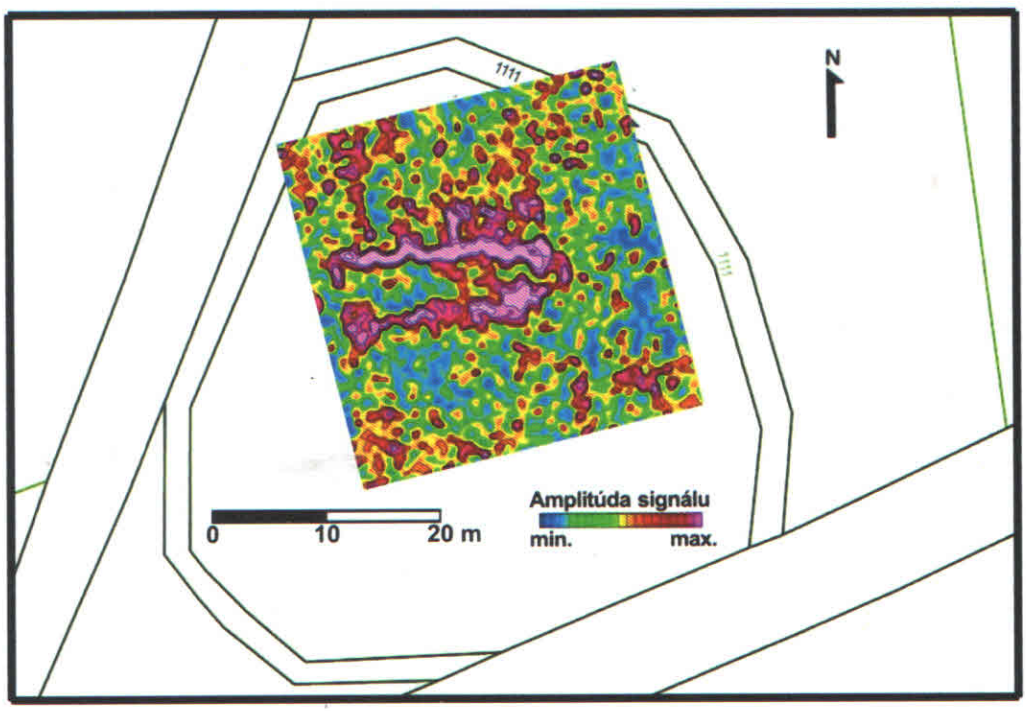

Obr. 14. Kolta - poloha: Pustý kostol. Horizontálne georadarové rezy pre hĺbky od 80 do 110 cm.

Na základe výsledkov georadarového merania sme sa pokúsili o pravdepodobnú pôdorysnú rekonštrukciu základových prvkov stredovekého kostola (obr. 15). Dispozícia stredovekej sakrálnej stavby sa skladala kostolnej lode, ktorá mala obdĺžnikový pôdorys s vonkajšími rozmermi cca 11 x 7 m a východnej podkovovitej svätyne s vonkajšími rozmermi cca 6 x 6 m, na severovýchode kostolíka bola sakristia s vonkajšími rozmermi cca 5 x 3 m.

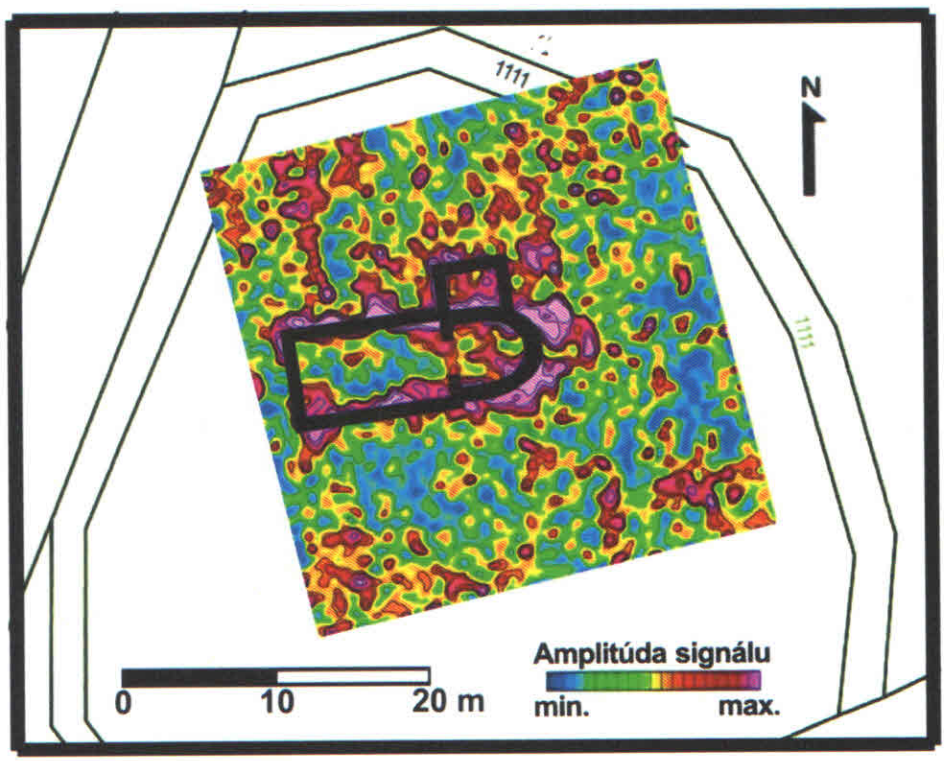

Obr. 15. Kolta - poloha: Pustý kostol. Horizontálny georadarový rez a pravdepodobná pôdorysná rekonštrukcia základových prvkov stredovekého kostola.

V interiéri sakrálnej stavby bol nedeštruktívnym meraním pravdepodobne zachytený základový pás pri víťaznom oblúku a základy oltárnej menzy. Severne od kostola sa nachádzajú líniové anomálne zóny, ktoré pravdepodobne indikujú základy ohradového múru cintorína alebo mali inú funkciu. Na horizontálnom georadarovom reze vidieť, že časť základov chýba (západná stena lode), je to pravdepodobne spôsobené tým, že časť stavebného materiálu zo zaniknutej sakrálnej stavby bol použitý na výstavbu nového kostola v samotnej obci Kolta, ktorý dali do užívania v roku 1822.

Uvedené závery, ktoré sme získali nedeštruktívnou georadarovou metódou neboli overené, ale môžu slúžiť ako podklad pre budúci archeologický výskum.

Literatúra

Kolektív autorov 1977: Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, 2. časť, Bratislava, 520 s.

http://mapire.eu/en

http://staremapy.sk

https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/kataster

https://maps.hungaricana.hu/en/MOLTerkeptar/12803/view/?pg=0&bbox=-1713%2C-7347%2C11162%2C-152